

جمهوری اسلامی ایران
Islamic Republic of Iran

سازمان ملی استاندارد ایران

Iranian National Standardization Organization

استاندارد ملی ایران

۲۰۴۳۰

چاپ اول

۱۳۹۴

دارای محتوای رنگی

INSO

20430

1st. Edition

2016

صنایع دستی - گلیم سفره کردی خراسان -
ویژگی‌ها

Handicrafts- Sofre Kordi kilim of
Khorasan - Specifications

ICS:97.195

به نام خدا

آشنایی با سازمان ملی استاندارد ایران

سازمان ملی استاندارد ایران به موجب بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱ تنها مرجع رسمی کشور است که وظیفه تعیین، تدوین و نشر استانداردهای ملی (رسمی) ایران را به عهده دارد.

تدوین استاندارد در حوزه‌های مختلف در کمیسیون‌های فنی مرکب از کارشناسان سازمان، صاحب‌نظران مراکز و مؤسسات علمی، پژوهشی، تولیدی و اقتصادی آگاه و مرتبط انجام می‌شود و کوششی همگام با مصالح ملی و با توجه به شرایط تولیدی، فناوری و تجاری است که از مشارکت آگاهانه و منصفانه صاحبان حق و نفع، شامل تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان، مراکز علمی و تخصصی، نهادها، سازمان‌های دولتی و غیردولتی حاصل می‌شود. پیش‌نویس استانداردهای ملی ایران برای نظرخواهی به مراجع ذی‌نفع و اعضای کمیسیون‌های مربوط ارسال می‌شود و پس از دریافت نظرها و پیشنهادهای در کمیته ملی مرتبط با آن رشته طرح و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی (رسمی) ایران چاپ و منتشر می‌شود.

پیش‌نویس استانداردهایی که مؤسسات و سازمان‌های علاقه‌مند و ذی‌صلاح نیز با رعایت ضوابط تعیین شده تهیه می‌کنند در کمیته ملی طرح، بررسی و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی ایران چاپ و منتشر می‌شود. بدین ترتیب، استانداردهایی ملی تلقی می‌شود که بر اساس مقررات استاندارد ملی ایران شماره ۵ تدوین و در کمیته ملی استاندارد مربوط که در سازمان ملی استاندارد ایران تشکیل می‌شود به تصویب رسیده باشد.

سازمان ملی استاندارد ایران از اعضای اصلی سازمان بین‌المللی استاندارد (ISO)^۱، کمیسیون بین‌المللی الکتروتکنیک (IEC)^۲ و سازمان بین‌المللی اندازه‌شناسی قانونی (OIML)^۳ است و به عنوان تنها رابط^۴ کمیسیون کدکس غذایی (CAC)^۵ در کشور فعالیت می‌کند. در تدوین استانداردهای ملی ایران ضمن توجه به شرایط کلی و نیازمندی‌های خاص کشور، از آخرین پیشرفت‌های علمی، فنی و صنعتی جهان و استانداردهای بین‌المللی بهره‌گیری می‌شود.

سازمان ملی استاندارد ایران می‌تواند با رعایت موازین پیش‌بینی شده در قانون، برای حمایت از مصرف‌کنندگان، حفظ سلامت و ایمنی فردی و عمومی، حصول اطمینان از کیفیت محصولات و ملاحظات زیست‌محیطی و اقتصادی، اجرای بعضی از استانداردهای ملی ایران را برای محصولات تولیدی داخل کشور و/یا اقلام وارداتی، با تصویب شورای عالی استاندارد، اجباری کند. سازمان می‌تواند به منظور حفظ بازارهای بین‌المللی برای محصولات کشور، اجرای استانداردهای کالاهای صادراتی و درجه‌بندی آن را اجباری کند. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده‌کنندگان از خدمات سازمان‌ها و مؤسسات فعال در زمینه مشاوره، آموزش، بازرسی، ممیزی و صدور گواهی سیستم‌های مدیریت کیفیت و مدیریت زیست‌محیطی، آزمایشگاه‌ها و مراکز واسنجی (کالیبراسیون) وسایل سنجش، سازمان ملی استاندارد این‌گونه سازمان‌ها و مؤسسات را بر اساس ضوابط نظام تأیید صلاحیت ایران ارزیابی می‌کند و در صورت احراز شرایط لازم، گواهینامه تأیید صلاحیت به آن‌ها اعطا و بر عملکرد آن‌ها نظارت می‌کند. ترویج دستگاه بین‌المللی یکاها، واسنجی وسایل سنجش، تعیین عیار فلزات گرانبها و انجام تحقیقات کاربردی برای ارتقای سطح استانداردهای ملی ایران از دیگر وظایف این سازمان است.

1- International Organization for Standardization

2- International Electrotechnical Commission

3- International Organization for Legal Metrology (Organisation Internationale de Metrologie Legals)

4- Contact point

5- Codex Alimentarius Commission

کمیسیون فنی تدوین استاندارد

« صنایع دستی - گلیم سفره کردی خراسان - ویژگی‌ها »

رئیس:

ذوالفقاری، معصومه
(کارشناس علوم تربیتی)

سمت و/یا نمایندگی

شرکت فرش و گلیم روژین

دبیر:

ذوالفقاری، فرهاد
(کارشناس طراحی فرش)

شرکت فرش و گلیم روژین

اعضا: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

احمدیان، معصومه السادات
(کارشناسی صنایع دستی)

اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری خراسان شمالی

بهزادفر، سمیه

(کارشناسی علوم اطلاعات و دانش‌شناسی)

دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی

حسینی، مرجان

(کارشناسی مهندسی نساجی)

سازمان ملی استاندارد

جعفری ایوری، سید

(کارشناسی مهندسی عمران)

اداره کل استاندارد گلستان

ضرابی راد، احله

(کارشناسی ارشد زمین‌شناسی)

کارشناس استاندارد، شرکت نسل برتر مشاورین
آبان کیفیت

فتحی، پروانه

(کارشناسی مدیریت آموزشی)

سازمان فنی و حرفه‌ای خراسان شمالی

فرجی، احمدرضا

(کارشناسی ارشد زمین‌شناسی)

اداره کل استاندارد خراسان شمالی

قدیمی، علی

(کارشناسی ارشد هنر)

دانشگاه اشراق بجنورد

کلاهدوز، آزاده

(کارشناس زیست‌شناسی)

سازمان فنی و حرفه‌ای خراسان شمالی

اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری خراسان شمالی

عزیزی، علی اکبر
(کاردانی نساجی)

شرکت نسل برتر مشاورین آبان کیفیت

علامیان، حسام
(کارشناس شیمی)

اداره کل استاندارد خراسان شمالی

یزدانی، صادق
(کارشناسی ارشد آمار)

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
ج	آشنایی با سازمان ملی استاندارد
د	کمیسیون فنی تدوین استاندارد
و	پیش‌گفتار
ز	مقدمه
۱	۱ هدف و دامنه کاربرد
۱	۲ مراجع الزامی
۲	۳ تعاریف و اصطلاحات
۴	۴ ویژگی‌ها
۵	۵ عیوب ظاهری
۶	۶ نمونه‌برداری
۶	۷ بسته بندی
۶	۸ نشانه‌گذاری
۸	پیوست الف (اطلاعاتی) انواع نقش و بافت در گلیم سفره‌کردی

پیش‌گفتار

استاندارد «صنایع دستی- گلیم سفره کردی خراسان- ویژگی‌ها» که پیش‌نویس آن در کمیسیون‌های مربوط توسط شرکت فرش و گلیم روژین تهیه و تدوین شده و در دویست و شصت و ششمین اجلاس کمیته ملی استاندارد خدمات مورخ ۹۴/۱۲/۰۸ مورد تصویب قرار گرفته است، اینک به استناد بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱، به عنوان استاندارد ملی ایران منتشر می‌شود.

برای حفظ همگامی و هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های ملی و جهانی در زمینه صنایع، علوم و خدمات، استانداردهای ملی ایران در مواقع لزوم تجدید نظر خواهد شد و هر پیشنهادی که برای اصلاح و تکمیل این استانداردها ارائه شود، هنگام تجدید نظر در کمیسیون فنی مربوط مورد توجه قرار خواهد گرفت. بنابراین، باید همواره از آخرین تجدیدنظر استانداردهای ملی استفاده کرد.

منبع و مآخذی که برای تهیه این استاندارد مورد استفاده قرار گرفته به شرح زیر است:

- تحقیقات و تجربیات

مقدمه

سفره کردی در حقیقت نوعی گلیم پیچ‌باف است که به دلیل نوع استفاده آن در گذشته به عنوان سفره برای خمیرکردن و نگهداری نان، به این نام خوانده می‌شود و در حال حاضر معمولاً به عنوان سفره، زیرانداز، تزیین اتاق، دیوارکوب و رومیزی استفاده می‌شود. روش بافت گلیم سوزنی، ترکیبی از بافت گلیم معمولی و بافت گلیم پیچ‌باف است. تار در سفره کردی در گذشته از جنس پشم بود اما امروزه از ابریشم نیز استفاده می‌شود و پودها نیز از جنس پشم یا ابریشم انتخاب می‌شوند. سفره کردی به طور عمده در شمال خراسان بافته می‌شود و خاص مردمان کرمانج این ناحیه است. وجه تمایز سفره کردی نسبت به گلیم‌های مناطق دیگر ایران، در نقش انگشت‌هایی است که در دو طرف زمینه گلیم بافته می‌شود.

صنایع دستی - گلیم سفره کردی خراسان - ویژگی‌ها

۱ هدف و دامنه کاربرد

هدف از تدوین این استاندارد، تعیین ویژگی‌ها، بسته‌بندی و نشانه‌گذاری گلیم سفره کردی خراسان می‌باشد. این استاندارد برای انواع گلیم سفره کردی که با ویژگی‌های این استاندارد در هر کجای ایران بافته شود، کاربرد دارد.

۲ مراجع الزامی

مدارک الزامی زیر حاوی مقرراتی است که در متن این استاندارد ملی ایران به آن‌ها ارجاع داده شده است. بدین ترتیب آن مقررات، جزئی از این استاندارد ملی ایران محسوب می‌شوند. در صورتی که به مدرکی با ذکر تاریخ انتشار ارجاع داده شده باشد، اصلاحیه‌ها و تجدیدنظرهای بعدی آن، مورد نظر این استاندارد ملی ایران نیست. در مورد مدارکی که بدون ذکر تاریخ انتشار به آن‌ها ارجاع داده شده است، همواره آخرین تجدید نظر و اصلاحیه‌های بعدی آن‌ها مورد نظر است. استفاده از مراجع زیر برای این استاندارد الزامی است:

۱-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۴۵۶- ویژگی‌های خامه مورد مصرف در گلیم پشمی دست‌باف
۲-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۷۲۳- گلیم‌های دست‌باف- ویژگی‌ها
۳-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۲۰۴- نساجی- ثبات رنگ در برابر مالش- روش آزمون
۴-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۹۴۸- نساجی- شرایط محیطی استاندارد برای آماده‌سازی و انجام آزمون
۵-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۳۷۸۱- کفپوش‌های نساجی- ثبات رنگ در برابر شامپو کردن
۶-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۴۰۸۴- نساجی- آزمون‌های ثبات رنگ- ثبات رنگ در برابر نور مصنوعی - لامپ قوس زنون برای آزمون رنگ پدیدگی
۷-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۱۰۰۷۶- نساجی- ثبات رنگ در برابر شستشو با صابون- روش آزمون
۸-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۶۱۴۰- نساجی- ویژگی‌های نخ چله (تار) ابریشمی مورد مصرف در گلیم دست‌باف - روش آزمون
۹-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۱۵۰۹- ثبات رنگ کالای نساجی- روش تعیین ثبات رنگ در برابر حلال‌های آلی
۱۰-۲	استاندارد ملی ایران شماره ۱۵۱۵- ثبات رنگ کالای نساجی- روش تعیین ثبات رنگ در برابر آب

۳ اصطلاحات و تعاریف

در این استاندارد اصطلاحات و تعاریف زیر به کار می‌رود:

۱-۳

گلیم سفره کردی

نوعی گلیم که بافت آن ترکیبی از گلیم معمولی و گلیم پیچ‌بافت است و وجه تمایز آن نقش انگشت‌هایی است که در دو طرف گلیم بافته می‌شود.

۲-۳

دار گلیم بافی

دار شامل دو تیر تحتانی (زیردار) و فوقانی (سردار) از جنس فلز است که توسط دو تیر عمودی به نام راسترو و چپ‌رو برای شل کردن و سفت کردن چله به هم متصل شده است.

۳-۳

شانه (دغه)

وسیله‌ای است که برای کوبیدن پودها و استحکام بخشیدن به درگیری نخ‌های تار و پود با وارد کردن ضرباتی آرام و مداوم بر روی پودهای عبور داده شده از لابه لای تارها، استفاده می‌شود تا پودها به خوبی روی تارها را بپوشانند.

۴-۳

چله کشی

عبور دادن نخ تار به دور تیر فوقانی و تحتانی دار گلیم‌بافی است.

۵-۳

نخ تار

نخی که به صورت عمودی و به موازات هم از دو تیر افقی دار گلیم‌بافی می‌گذرانند.

۶-۳

نخ پود ساده

نخی که به صورت افقی و از لابلای نخ تار و / یا دور آن عبور داده می‌شود.

۷-۳

نخ پود پیچ

نخی که توسط پیچیدن آن به دور تارها نقش گلیم سفره کردی شکل می‌گیرد.

یادآوری - در اصطلاح محلی به نخ پود پیچشی خامه می گویند.

۸-۳

قلاب

برای گرفتن تارها در هنگام بافت و قطع اضافه خامه مورد استفاده قرار می گیرد.

۹-۳

سوزن کناربند

سوزنهای بلندی هستند که برای جلوگیری از به داخل کشیده شدن کناره‌های گلیم، در دو طرف آن قرار گرفته و توسط نخ محکمی به تیر عمودی دار بسته می شوند.

۱۰-۳

کوجی

کجو

چوبی استوانه که برای تنظیم و تفکیک تارها و جلوگیری از جمع شدن تارها استفاده می شود که طول آن کمی بیش تر از عرض دار باشد.

۱۱-۳

هاف

چوبی استوانه‌ای که بین نخ‌های زیر و روی چله و در بالای چوب کجو قرار می گیرد که با حرکت دادن آن به سمت بالا و پایین جای نخ‌های زیر و روی چله در محل بافت تغییر می کند.

۱۲-۳

شیرازه

یک یا دو جفت نخ دولای تابیده شده از جنس پود که در طرفین گلیم به چله‌ها بافته می شود.

۱۳-۳

سیه بندی

تقسیم بندی تیر بالایی و تیر پایینی دار به فاصله‌های مساوی است.

۱۴-۳

رگه دار شدن

دو رنگ شدن زمینه در سطح گلیم است که به علت کمبود نخ پود در رنگ زمینه به وجود می آید.

۱۵-۳

کجی

صاف نبودن و هم‌اندازه نبودن کناره گلیم و کم و زیاد شدن پهناي آن در بعضی نقاط به علت کشیده شدن پود است که برای جلوگیری از آن باید در هنگام بافت، دو طرف گلیم توسط کناربند به دار بسته شود.

۱۶-۳

سرکجی

کج‌شدگی دو سر گلیم در پایین و بالای آن به علت استاندارد نبودن دهانه ضربدری و طولی دار گلیم بافی است به طوری که گلیم به شکل متوازی الاضلاع دیده می‌شود.

۱۷-۳

حوله‌ای شدن

بیرون زدگی پود از لابلای تارها بر روی سطح گلیم به علت عدم کشش مناسب پود است.

۱۹-۳

نخ نما شدن

تار نما شدن

دیده شدن تارها بر روی سطح گلیم در اثر کشش بیش از حد پود است.

۴ ویژگی‌ها

۱-۴ ویژگی‌های مواد اولیه

۱-۱-۴ نخ

جنس نخ تار و پود مورد استفاده در گلیم سفره کردی می‌تواند از پشم یا ابریشم باشد. ویژگی‌های نخ پشمی مورد استفاده در گلیم سفره کردی مطابق استاندارد ملی ایران شماره ۴۵۶ می‌باشد. ویژگی‌های نخ ابریشمی مورد استفاده در گلیم سفره کردی مطابق استاندارد ملی ایران شماره ۶۱۴۰ و استاندارد ملی ایران شماره ۱۶۴۱ می‌باشد. در صورت استفاده از نخ‌های تهیه شده از کرک باید نخ‌ها از نظر ضخامت یکسان باشند. استفاده از الیاف مصنوعی در بافت گلیم سفره کردی خراسان شمالی مجاز نمی‌باشد.

۲-۱-۴ رنگ

نخ‌های مصرفی می‌توانند به صورت خودرنگ یا رنگ‌شده باشند. توصیه می‌شود در رنگ‌آمیزی نخ‌ها از رنگ‌های طبیعی (غیرشیمیایی) استفاده شود. درجه ثبات رنگ بر اساس جدول ۱ می‌باشد.

جدول ۱- ثبات رنگ در برابر عوامل مختلف

روش آزمون طبق استاندارد ملی ایران	حداقل درجه تغییررنگ		حداقل درجه لکه گذاری		عوامل مختلف
	نخ پود ابریشمی	نخ پود پشمی	نخ پود ابریشمی	نخ پود پشمی	
۴۰۸۴	۷	۵	-	-	نور
۱۰۰۷۶ (A) (روش)	۵	۴	۵	۴	شستشو
۲۰۴	-	-	۵	۴	مالش خشک
۲۰۴	-	-	۵	۴	مالش مرطوب
۱۵۰۹	۵	۴	۵	۴	حلال های آلی
۳۷۸۱	۵	۴	۵	۴	شامپو کردن
۱۵۱۵	۵	۴	۵	۴	آب

نمونه برداری از نخ های به کار رفته در بافت گلیم سفره کردی جهت انجام آزمون های مربوط به نخ الزامی است.

۲-۴ ویژگی های بافت

در بافت گلیم سفره کردی از ۴ نوع بافت استفاده می شود. بافت های استفاده شده شامل کرباس بافی، ساده بافی (گلیمک)، ملیله بافی و بافت دورو می شود.

۳-۴ ویژگی های نقش در گلیم سفره کردی

در گلیم سفره کردی از نقوش متفاوتی که نمادی از نوع زندگی مردمان کرمانج منطقه شمال خراسان دارد استفاده می شود که بنا به سلیقه بافنده متفاوت است. از جمله این نقوش می توان به نقش حیواناتی چون شتر، بز اشاره کرد (به شکل الف-۵، شکل الف-۶، شکل الف-۷ و شکل الف-۸ مراجعه کنید). نقش انگشت یکی از نقوش اصلی و از ویژگی های بارز در بافت گلیم سفره کردی است (به بند الف-۲ مراجعه کنید).

۴-۴ ویژگی های محصول نهایی

با توجه به نوع استفاده، گلیم سفره کردی می تواند در رنگها و اندازه های متفاوت بافته شود. ابتدا و انتهای بافته باید ریشه داشته باشد. طول ریشه ها در گلیم سفره کردی ۳ سانتی متر تا ۷ سانتی متر است. محصول نهایی باید فاقد عیوب مندرج در بند ۵ باشد.

۵ عیوب ظاهری

سطح گلیم سفره کردی بافته شده باید در بازرسی چشمی و لمسی، صاف، هموار و بدون عیوب ذکر شده در زیر باشد:

۱-۵ نقص در رنگ بندی؛

۲-۵ رگه دار شدن؛

سرکچی؛	۳-۵
کچی؛	۴-۵
نخ نما شدن یا تارنما شدن؛	۵-۵
حوله‌ای شدن بافت؛	۶-۵
تغییر عرض گلیم؛	۷-۵
غلط بافی؛	۸-۵
پرز شدن گلیم؛	۹-۵
جمع و لول شدن گلیم؛	۱۰-۵
پارگی و پوسیدگی گلیم؛	۱۱-۵
عدم مهار ابتدا و انتهای بافته؛	۱۲-۵
آثار رفو و ترمیم.	۱۳-۵

۶ نمونه برداری

۱-۶ نمونه‌های مورد آزمون باید از هر نظر گویای کلیه خصوصیات کالا باشند و به طور تصادفی انتخاب گردند.
یادآوری- آزمون‌های چشمی یا ظاهری فقط در محل کارگاه تولید و یا انبار انجام می‌گیرد.

۷ بسته بندی

بسته بندی باید متناسب با اندازه گلیم باشد و آن را از رطوبت، گرد و غبار و بیدزدگی حفظ کند.

۸ نشانه گذاری

نشانه گذاری باید بر روی گلیم و بر روی بسته بندی انجام شود. لازم است تمام موارد ذکر شده در زیر به طور خوانا و ثابت به زبان‌های فارسی، انگلیسی و زبان کشور مقصد درج شود.
الف- نام و نوع محصول (گلیم سفره کردی خراسان)؛
ب- نام و نشانی هنرمند یا تولیدکننده؛
پ- جنس تار و پود؛
ت- ابعاد به سانتی متر؛
ث- جرم؛
ج- سال تولید؛
چ- ذکر عبارت ساخت ایران؛
ح- ذکر عبارت «ضدبید» در صورتی که محصول ضدبید باشد.

توصیه می‌شود نشانه‌گذاری بر روی محصول طوری باشد که به محصول آسیبی نرساند.

پیوست الف

(اطلاعاتی)

انواع نقش و بافت گلیم سفره کردی

الف-۱ انواع بافت در گلیم سفره کردی

شکل الف-۱- کرباس بافی

شکل الف-۲- ملیله بافی

شکل الف-۳- بافت پیچ

بافت نقش انگشت

شکل الف-۴- نقش انگشت در نمونه‌ای از گلیم سفره کردی

شکل الف-۵-نمونه‌ای از گلیم سفره کردی

شکل الف-۶- نمونه‌ای از گلیم سفره کردی

شکل الف-۷- نمونه‌ای از گلیم سفره کردی

شکل الف-۸- نمونه‌ای از گلیم سفره کردی